

LEREND INSPIREREND EERSTEGRAADS NETWERK

Nota

De visie van LIEN op de onderwijsmodernisering

ALGEMEEN

De Vlaamse regering heeft sinds 31 mei 2016 een akkoord over de modernisering van het secundair onderwijs. Het is een moeilijk tot stand gekomen compromis geworden dat nog veel ruimte laat.

Minister van Onderwijs Frank Vandenbroucke (2004-2009) gaf Georges Monard, toenmalig secretaris-generaal van het Departement Onderwijs, een onderzoeksopdracht die resulteerde in het rapport 'Kwaliteit en kansen voor elke leerling. Een visie op de vernieuwing van het secundair onderwijs'. Het verscheen in 2009. De doelstellingen waren toen: de prestaties van de moeilijk lerenden en de meest gemotiveerden op Europees topniveau brengen, en het aantal niet gekwalificeerde schoolverlaters verminderen. Het welbevinden van de leerlingen en de leerkrachten moest in de toekomstige hervorming centraal staan.

Op het einde van de legislatuur van Pascal Smet (2009-2013) - op 4 juni 2013 - keurde de Vlaamse regering het 'masterplan voor de hervorming van het secundair onderwijs' goed. Verscheidene maatregelen uit dat masterplan kregen ondertussen vorm (het M- decreet, het STEM-actieplan, screenings van studierichtingen, krijtlijnen voor de leerlingenbegeleiding...) maar het was wachten tot 31 mei 2016 tot de Vlaamse regering twee opgesplitste conceptnota's goedkeurde m.b.t. de modernisering van het secundair onderwijs. Eén over maatregelen in het basisonderwijs en de eerste graad; een ander over de modernisering van de tweede en derde graad. De opsplitsing in twee verschillende conceptnota's zou op zich al geïnterpreteerd kunnen worden als een erkenning van de bijzondere functie die de eerste graad heeft binnen het geheel van ons secundair onderwijs.

Beide nota's hebben een gemeenschappelijke rode draad: er is geen eenduidig model voor de scholen, wel een ruim kader waarbinnen vele (uiteenlopende) visies op onderwijs mogelijk zijn en blijven.

Zo blijven de termen van ASO, BSO, TSO behouden voor wie wil. Wie niet wil, hoeft deze niet meer expliciet te gebruiken. Zo kunnen scholen kiezen om zich te groeperen in campusscholen (ASO, BSO, TSO op dezelfde campus), domeinscholen (een bovenbouwschool in een bepaald domein zonder tussenschotten) of in een ASO-,BSO of TSO-school. Voor de eerste twee geeft de Vlaamse regering een financiële bonus. Specifiek voor de eerste graad worden vandaag ook heel wat principes mogelijk gemaakt.

LIEN schuift een duidelijk en niet mis te verstaan onderwijsconcept naar voren. Dit vanuit de zorg voor gelijke onderwijskansen voor alle leerlingen. LIEN's concept van 'de brede eerste graad' voelen we erkend in de ambitie van de minister om het beste mogelijke onderwijs te geven aan elke leerling. Toch garandeert het ruime kader te weinig die ambitie om de vooropgestelde doelstellingen te kunnen waarmaken. Daarom spiegelen we de LIEN-doelstellingen aan de op stapel staande maatregelen in de eerste graad én doen we voorstellen om te versterken wat vandaag op tafel ligt.

CONCREET

1. Brede basisvorming

In de eerste graad van het secundair onderwijs wordt de algemene vorming versterkt en moeten alle leerlingen een vooropgesteld niveau halen.
--

LIEN bevestigt de belangrijkheid hiervan. Deze doelstelling onderschrijft het goede werk van onze collega's in de basisschool en impliceert de voortzetting van dat werk in de eerste graad secundair onderwijs. LIEN stelt de eerste graad open voor alle basisschoolverlaters. De overheid schuift in het eerste jaar een minimale basisvorming van 27 uren en in het tweede jaar een minimale basisvorming van 25 uren naar voren. Doelstelling hiervan is om met zoveel mogelijk jongeren voor zoveel mogelijk sleutelcompetenties een zo hoog mogelijk niveau te behalen, zodat elke jongere op zijn niveau uitgedaagd wordt.

LIEN erkent het belang van een sterke algemene vorming (brede basisvorming); het is voorlopig wachten op de concretisering: het aanbod, de vakkenstructuur, de lessentabellen, de doelstellingen...

In de conceptnota baseert men zich op het traditionele concept van X-aantal lessen in de algemene vorming en X-aantal uren in het keuzegedeelte. Het is niet duidelijk waarom men deze traditionele opdeling aanhoudt en met welke criteria men de gewichten in uren 'algemene vorming', respectievelijk 'keuzegedeelte' hanteert.

Daarom stelt LIEN voor om:

- 1. het aantal lessen in de basisvorming te verhogen tot 28 voor zowel eerste als tweede jaar.**
- 2. in de basisvorming (zowel eerste als tweede jaar) volgende vakken op te nemen:**
  - a. Engels. Kinderen worden op steeds jongere leeftijd geconfronteerd met de Engelse taal. Door Engels pas aan te bieden vanaf het tweede jaar missen we vandaag voor een stuk de boot.**
  - b. Economische geletterdheid. Economische vaardigheden beheersen is onontbeerlijk geworden in de huidige samenleving. Daarom willen we alle leerlingen in de eerste graad de kans geven deze vaardigheden te ontwikkelen.**
  - c. Een vak dat flexibel ingevuld kan worden, naargelang de noden van de school/context: weerbaarheid, mediawijsheid, sociale vaardigheden, leefsleutels, burgerschap...**

Uiteraard beseffen we dat hierdoor andere vak(ken) in uren zullen afnemen. LIEN ziet hierin grote uitdagingen en wil mee in debat gaan hierover.
- 3. scholen te laten groeien in differentiatie modellen en -mogelijkheden. In de huidige wetgeving kan al veel. De wetgever kan er echter voor zorgen dat de middelen nog meer flexibel kunnen ingezet worden waardoor er nog meer dynamiek in schoolorganisaties kan komen. Zo kan er diepgaander gedifferentieerd worden, zowel op klas- als op schoolniveau.**

2. Het complementair gedeelte

De basisvorming wordt aangevuld met een complementair gedeelte. Voor het eerste leerjaar zijn dit vijf uren en voor het tweede leerjaar zeven. Deze uren moeten dienen om:

- Remediërend te werken met leerlingen die de basisdoelstellingen (of bepaalde aspecten hiervan) van de basisvorming niet bereiken.
- Verdiepend te werken met leerlingen die al een 'getrapte' studiekeuze kunnen/willen maken.
- Verkennend te werken met leerlingen die nog meer willen aftasten bij welke vakken hun interesses en talenten liggen.

LIEN ziet op dit vlak gemiste kansen! Dit had de échte breuk met oude structuren kunnen zijn. Zolang we kinderen laten kiezen voor een basisoptie blijven we – of we dit nu willen of niet - in de perceptie van studierichtingen hangen. Vele scholen zullen dit aangrijpen om

zogenaamd sterke (voor leerlingen die 'sterk' zijn) en zwakke (voor leerlingen die 'zwakker' zijn) richtingen te organiseren. De kans is reëel dat ook het zogenaamde niveau van de basisvorming hierop zal worden aangepast. Gevolg is dat we opnieuw zitten met de gegevenheid van 'sterke versus zwakkere klassen', 'sterke versus zwakkere scholen'. De invloed van de sociaaleconomische status op school- en studiekeuze zal hiermee bestendig worden.

Als we terugblikken op de verbeterpunten, opgesomd in het masterplan van juni 2013 op p.7, zou men verwachten dat het keuzegedeelte of het 'complementair gedeelte' ten volle wordt ingezet om leerlingen keuzevaardiger te maken en hen kennis te laten maken met een zo breed mogelijk aanbod van interessevelden (cfr. De ondertitel van de nota: 'versterken, verdiepen en verkennen'), en liefst in samenhang met de basisvorming en de reeds verworven competenties van elk kind.

Door het structuuronderdeel 'eerste graad' in zijn oude vorm te behouden is het risico dus groot dat de keuze voor bepaalde basisopties in de eerste graad opnieuw een voorafname zal zijn op de keuze die leerlingen zullen maken in de tweede graad. En zal de keuze die ouders en leerlingen maken voor het complementair- of keuzegedeelte op 12-jarige leeftijd opnieuw te vaak onomkeerbare gevolgen hebben voor de keuzes die ze later nog kunnen maken. M.a.w. het is een illusie te denken dat deze maatregel de knelpunten uit het verleden wegwerkt.

In de visienota 'kwaliteit en kansen voor elke leerling' van de commissie Monard wil men breken met het dubbelzinnig structuuronderdeel en doet men voorstellen als alternatief voor de basisopties. In hoofdstuk 3.2.4. - het oriënteringsprogramma van de eerste graad (de oriënteringsjaren) - omschrijft men een 'model voor de invulling van het lessenrooster in de eerste graad' waarmee men ook tegemoet komt aan de oriënterende functie van de eerste graad. Gedurende 4 lessen per week maakt men in het eerste jaar kennis met 4 belangstellingsgebieden. In het tweede jaar kan de leerling zich in twee domeinen verdiepen. Dit voorstel - dat inmiddels 7 jaren oud is - is moderner dan de huidige invulling.

Daarom stelt LIEN voor om:

- 1. vier lessen per week te besteden aan 'oriënteren' voor zowel het eerste als tweede leerjaar. Om goed te kunnen oriënteren is het nodig dat leerlingen notie hebben van datgene waartussen ze kunnen kiezen. In vier lessen per week kan de school een interessant aanbod doen waardoor leerlingen een goed zicht krijgen op de te kiezen studierichtingen van de tweede graad.**
- 2. de term 'basisoptie' te vervangen door de term 'verkenning project'. De naam basisoptie klopt gewoon niet meer met het onderwijsmodel van vandaag. Verkenning project daarentegen betekent een clustering van vakken die tot een bepaald domein behoren. Op deze manier komt de leerling in aanraking met de vakken die een studierichting vormen vanaf de tweede graad. Een verkenning**

project dient bijgevolg kennismakend/verkenkend te zijn en mag onder geen beding een voorafname zijn van eender welke studierichting vanaf het derde jaar.

3. om die leerlingen, die nog niet weten wat ze willen/kunnen kiezen, tijdens hun eerste graad meerdere verkennende projecten te laten volgen.

3. Versterken van de oriënterende functie van de eerste graad

De overheid heeft voor de eerste graad in haar decreet vastgelegd: “leerlingen oriënteren en voorbereiden op een meer bewuste en gerichte studiekeuze in de tweede graad”.

LIEN is blij met deze doelstelling.

In het masterplan op p.7 werden verbeterpunten opgesomd. Onder 2.12 schrijft men dat de oriënterende functie van de eerste graad onvoldoende werkt.

En verder: “De eerste graad maakt deze oriënterende functie in de praktijk te weinig waar. De oriëntering van leerlingen gebeurt niet altijd op basis van belangstelling en capaciteiten. Leerlingen en ouders kiezen vaak voor een eerste graad in een bepaalde school in functie van het aanbod in de bovenbouw, de eigen opleiding van de ouders, het imago van de school, de ligging van de school, de keuze van vrienden.... Scholen passen het abstractieniveau van hun eerste graad aan aan hun studieaanbod in de bovenbouw. Het hoeft dus niet te verwonderen dat de keuze voor bepaalde basisopties en beroepenvelden in de eerste graad al een voorafname is op de keuze die leerlingen zullen maken in de tweede graad. De facto heeft de keuze die ouders en leerlingen maken op 12-jarige leeftijd te vaak onomkeerbare gevolgen voor de keuzes die ze later nog kunnen maken”.

In het masterplan staat op p.7 dat de eerste graad als decretale opdracht heeft: “leerlingen oriënteren en voorbereiden op een meer bewuste en gerichte studiekeuze in de tweede graad”. We zijn tevreden met de doelstelling, en toch hebben we vragen bij de concretisering, en twijfels bij de effecten van de huidige maatregelen, zoals opgenomen in de conceptnota.

Zoals reeds onder punt 2 aangehaald, had men de oriënterende functie van de eerste graad een essentiële en geïntegreerde plaats moeten geven om te garanderen dat kiezen onderdeel is van het curriculum is en niet iets als een vermomde studierichting (= wat nu heet: basisoptie).

In de conceptnota ontbreekt een verwijzing naar een verkennend programma waar het ontdekkend – en niet het determinerend – karakter van interessevelden aan bod komt. Dat programma (pakket) is bij voorkeur geïnspireerd op - maar niet ten dienste van - de matrix van de bovenbouw. Zo'n ‘verkenningprogramma’ geeft op het einde van de eerste graad ouders en leerlingen een beter beeld van de verschillende studiedomeinen, en leert hen welke studiedomeinen hen boeien en waarvoor ze competent zijn. Bovendien garandeert

een dergelijk programma dat elke leerling in de eerste graad daadwerkelijk kansen krijgt om de eigen talenten, vaardigheden en interesses te ontdekken en te ontplooiën.

Daarom stelt LIEN voor om:

- 1. zoals hierboven aangegeven te werken in een systeem van 28+4 en dit zowel in 1 als in 2.**
- 2. de oriënterende functie van de eerste graad zo optimaal mogelijk te laten verlopen. De eerste graad zo autonoom mogelijk laten functioneren is hierin onontbeerlijk. LIEN ziet hierin een mooie kans voor scholengemeenschappen in het kader van BOS.**
- 3. mogelijkheden te creëren om tot échte samenwerking met het basisonderwijs te komen. Het prachtige werk van het basisonderwijs zou dan op een betere manier kunnen worden verdergezet in de eerste graad. LIEN durft, in het kader van studiekeuze uitstel, de huidige oriënterende functie van de basisscholen in vraag te stellen. Wél ziet ze de nood om samen te bespreken hoe bepaalde leertrajecten van bepaalde leerlingen kunnen uitgezet worden.**
- 4. in de toekomst de invulling van de job van de leraar veel 'dynamischer' en met 'veel meer mogelijkheden' te maken. Dit zal het leerproces van vele leerlingen ten goede komen. LIEN wil mee in debat gaan hierover, samen met leraars en stakeholders.**

4. Attestering

Het Masterplan schrijft 'na het 1ste leerjaar van de 1ste graad is een B-attest niet meer mogelijk.' Tevens heeft het Masterplan de ambitie om op het einde van de eerste graad zoveel mogelijk te werken met een A-attest of een A-attest met verplichte remediëring waarbij men vooropstelt om het aantal B- en C-attesten te laten dalen.

LIEN juicht dit toe!

Scholen zullen vrijer met de onderwijstijd om kunnen gaan om leerlingen zich op eigen ritme te laten ontplooiën en zodoende leerlinggericht te kunnen differentiëren. Door deze maatregel zou op termijn positiever gekozen kunnen worden op het einde van de eerste graad.

Belangrijke voorwaarde is wel dat scholen een duidelijk wettelijk kader aangereikt krijgen waarbinnen ze (differentiatie)programma's voor haar leerlingen kunnen samenstellen (zie vraag 3 bij punt 1).

Het is dan ook zeer logisch als men de studiekeuze uitstelt, en als eindtermen per graad geformuleerd worden, dat men uitspraken over leerlingen uitstelt tot na de eerste graad en focust op een ontwikkelingsgerichte aanpak.

Deze maatregelen brengen ons zo tot het basisonderwijs. Het basisonderwijs wordt geprezen voor zijn ontwikkelingsgerichte aanpak. Diezelfde aanpak lijkt ons aangewezen voor de eerste graad van het secundair onderwijs.

Abstractie makend van de zin of de onzin van een getuigschrift basisonderwijs - gezien het gebrek aan civiel effect ervan – geniet een advies dat onderwijsbehoeften van het kind formuleert onze voorkeur.

We merken te vaak adviezen die uitspraken doen over te volgen of te vermijden 'richtingen' en die vaker gebaseerd zijn op schoolprestaties dan op interesses of talenten. Ook al spreekt de eenheidsstructuur sinds 1989 van een keuze tussen 1A of 1B in het gewoon secundair onderwijs, toch bezondigt het basisonderwijs (geïnspireerd door secundaire scholen) – en zelfs CLB's – zich aan een hiërarchische opdeling van de A- stroom. Zo krijgen bvb. minder goed of slecht presterende kinderen dikwijls nog een advies voor technisch of TSO-gerichte keuzes.

Adviezen vanuit het basisonderwijs zijn dus - naar de geest van het handelingsgericht werken - bij voorkeur adviezen gericht op de onderwijsbehoeften van het kind. En gericht op de nog te ontwikkelen sleutelcompetenties.

Adviezen vanuit het basisonderwijs richten zich dus niet op 'keuzes'. Voorbereidingen op studiekeuzes is een opdracht van de eerste graad van het secundair onderwijs. De eerste graad neemt de verantwoordelijkheid op zich om, via een breed gamma aan verkennende activiteiten in het keuzeprogramma, voor te bereiden op positieve keuzes in de tweede graad.

Daarom stelt LIEN voor om:

- 1. duidelijk te omschrijven wat de betekenis is van 'een A-attest met verplichte remediëring'. Hierin dient het onderscheid gemaakt te worden tussen 'structureel remediëren' (voor een gans schooljaar en in een homogene setting) en 'flexibel remediëren' (voor een bepaalde periode en in een heterogene setting).**
- 2. alle leerlingen in de eerste graad alle verkennende projecten te laten kiezen zonder hierin een beperking op te leggen.**

5. De B-stroom

Jammer genoeg stellen we vast dat in het Masterplan weinig aandacht gaat naar de groep die misschien de grootste onderwijsaandacht nodig heeft, m.n. de leerlingen van de huidige B-stroom

LIEN is voorstander om de benamingen A- en B-stroom te laten vallen. We willen een segregatie zo goed of zo lang mogelijk vermijden. We kunnen niet anders dan vaststellen dat in het huidige systeem de schoolcarrière van een kind vaak op 11-jarige leeftijd vastligt. De opsplitsing in categorieën speelt hierin een grote rol. De leerlingengroep uit de B-stroom krijgt te weinig kansen om op te klimmen.

LIEN gelooft dat het goed is openingen te laten voor de groep leerlingen die nu wordt doorverwezen naar de B-stroom en waarbij aansluiting met A-stroom toch mogelijk blijft. Bijkomende differentiatiemogelijkheden met bijkomende ondersteuning naar analogie met de waarborgregelingen uit het M-decreet zou een versterking in meerdere opzichten kunnen betekenen. Overigens is de impact van het M-decreet vandaag het grootst in de B-stroom.

Wij stellen voor dat de grenzen tussen gewoon en buitengewoon onderwijs, tussen A- en B-stroom heruitgevonden worden. Deze leerlingen willen we samenbrengen in groepen met uitgebreide ondersteuning om hen in kleinere groepen leerlingen basisvaardigheden te laten verwerven (de sleutelcompetenties).

Net deze groep heeft grote nood aan een degelijke basisvorming om een volwaardige positie in de samenleving te kunnen innemen. Hiernaast willen we ook met deze groep aangepaste trajecten doorlopen om duidelijk zicht te krijgen op hun interesses en talenten om een gedegen studiekeuze te kunnen maken op het einde van de eerste graad. De vervanging van het begrip beroepenvelden naar basisopties voor de B-stroom is een te minimale en een te cosmetische ingreep. Ook hier geldt dat de leerinhouden van de beroepenvelden – net zoals de basisopties van de A-stroom veel geïntegreerder in het algemene curriculum verwerkt zouden moeten zitten.

De afschaffing van het begrip ‘beroepsvoorbereidend leerjaar’ is een evidentie, gezien geen van de jongeren op een beroep voorbereid moet worden. Op het einde van de eerste graad zicht krijgen op basiscompetenties, interesses en talenten om na de eerste graad een keuze te maken is ook voor deze groep jongeren aan te bevelen.

Daarom stelt LIEN voor om:

- 1. expliciet in te zetten op basisvorming, net zoals in de A-stroom. De focus dient voor deze groep leerlingen wél te liggen op het aanleren van attitudes en vaardigheden.**
- 2. in de toekomst te blijven nadenken over andere (meer neutrale) benamingen voor de A- en de B-stroom.**
- 3. de term ‘verkennende projecten’ ook voor deze groep te hanteren.**
- 4. er over te blijven waken dat de middelen voldoende blijven om de klasgrootte te kunnen blijven beperken om zo inclusie mogelijk te blijven maken.**